

Marek Ciara, Warszawa

MATERIAŁY PAWŁA MATEUSZA PUCIATY

(1905-1980)

(37)

Paweł Mateusz Puciata urodził się zgodnie z dokumentami urzędowymi) 17 marca 1905 r. w Wilnie. Data urodzenia jest sporna, bo w podpisanym przez niego raporcie 7 Wileńskiej Drużyny Harcerskiej z 1924 roku podał swój wiek na 22 lata, a to by oznaczało, że urodził się w 1902 r.

Był synem Edwarda inżyniera agronoma i Heleny ze Żmigrodzkich właścicieli majątku ziemskiego pod Witebskiem. Naukę rozpoczął w szkole w Witebsku, następnie od 1918 r. kontynuował ją w Gimnazjum im. Joachima Lelewela w Wilnie. W 1922 r. po uzyskaniu matury studiował historię na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Wileńskiego (1922-1926). W 1931 r. zdał egzamin nauczycielski na podstawie pracy dyplomowej pt. *Deputacja Centralna Wielkiego Księstwa Litewskiego w świetle „Akt Powstania Kościuszki”*. W 1932 r. uzyskał na tej uczelni doktorat na podstawie pracy: *Reprezentacja ziem zabranych na sejmie w roku 1830/1831*.

W latach 1921-1923 i w 1924 r. w czasie wakacji pracował w archiwum i bibliotece w Muzeum Narodowym Polskim w Rapperswilu.

Po ukończeniu studiów pracował jako nauczyciel historii w gimnazjum Sióstr Nazaretanek w Wilnie (1926-1934). W latach 1934-1939 uczył historii w Państwowym Gimnazjum im. Króla Zygmunta Augusta w Wilnie. W czasie okupacji przebywał nadal w Wilnie i utrzymywał się z lekcji języków obcych. W lipcu 1941 r. został zaprzysiężony w Szarych Szeregach obejmując funkcję instruktora chorągwi. Prowadził tajne nauczanie w swoim mieszkaniu w Wilnie.

Od 1946 r. mieszkał razem z rodziną w Toruniu. W latach 1946-1961 był adiunktem w Uniwersytecie Toruńskim. Wykładał m. in. historię Polski w XIX wieku, historię Rosji w XIX w., nauki pomocnicze historii nowożytnej, historię historiografii. Od roku 1955 był zastępcą profesora w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Gdańsku. Pracował też jako nauczyciel historii, nauki obywatelskiej i logiki w I Liceum im. Mikołaja Kopernika w Toruniu (do 1951 r.) i w Liceum Pedagogicznym w Toruniu (do 1953 r.).

Do harcerstwa wstąpił w 1916 r. Od 1919 r. należał do I Drużyny Harcerskiej im. Jakuba Jasińskiego w Wilnie. W 1920 r. założył Drużynę Harcerską im. Stefana Batorego (późniejsza 7 Wileńska Drużyna im. Jakub Jasińskiego „Stalowa Siódemka”). Był w niej początkowo zastępcą drużynowego, a od 1924 r. drużynowym. W latach trzydziestych XX w. był w Chorągwi Wileńskiej kierownikiem organizacyjno-programowym, kierownikiem wydziału kadry i komendantem chorągwi w latach 1933-1935 i 1936-1939. W 1938 r. został szczepowym Szczepu Harcerzy im. Jakuba Jasińskiego w Wilnie.

Był autorem artykułów i opracowań, m. in. *Geneza i przebieg strajku robotników rolnych w 1930 r.* (Gdańsk 1959), *Skład i działalność reprezentacji ziem zabranych na sejmie roku 1830/31*, [w:] *Księga pamiątkowa Koła Historyków Słuchaczy Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie 1923-1933*, Wilno 1933; *Wędrownicy. Pogawędka z drużynowym o pracy starszych chłopców*, Wilno 1937, Warszawa 1981.

Paweł Mateusz Puciata w 1930 r. zawarł związek małżeński z Marią z Bohdanowiczów. Małżeństwo miało dwóch synów: Mariusza i Jerzego. Zmarł 20 kwietnia 1980 r. w Toruniu. Pochowany został na cmentarzu Św. Jerzego przy ul. Gałczyńskiego 41 w Toruniu.

Materiały Pawła Mateusza Puciaty zostały zakupione przez PAN Archiwum w Warszawie od twórcy spuścizny w 1961 r. (numer w księdze nabytków 369). W 2025 r. Marek Ciara opracował inwentarz. Zespół liczy 0, 02 m. b.

Materiały zespołu są niedatowane i zawierają odpisy korespondencji z okresu styczeń-kwiecień 1864 r. z teki Wacława Przybylskiego komisarza nadzwyczajnego Rządu Narodowego powstania styczniowego pochodzące z rękopisu nr 800 ze zbiorów Muzeum Narodowego Polskiego w Rapperswilu. Odpisy zostały wykonane przez Czesława Borejszę ucznia Puciaty późniejszego profesora AWF w Warszawie. Jednostka zawiera ponadto rękopiśmienny spis kopii.

Zespół składa się z jednej jednostki. Są to kopie korespondencji przedstawicieli dyplomatycznych Rządu Narodowego w Galicji, Szwajcarii, Włoszech, Francji z komisarzem Rządu Narodowego Wacławem Przybylskim, nominacja pułkownika Miłkowskiego na przedstawiciela dyplomatycznego w Szwecji, skład osobowy Komitetu Polskiego w Paryżu, pisma podpisane „Rząd Narodowy”, a więc prawdopodobnie napisane przez Romualda Traugutta - dyktatora powstania. Znaczenie archiwalne tych kopii materiałów archiwalnych jest istotne, ze względu na to, że oryginały zostały razem z resztą zbiorów bibliotecznych i archiwalnych z Muzeum Polskiego w Rapperswilu zniszczone przez Niemców po upadku powstania warszawskiego. W korespondencji omawiana jest dostawa broni dla powstańców i funkcjonowanie przedstawicielstw Rządu Narodowego za granicą, sytuacja w Galicji i na Litwie oraz w państwach europejskich.

Adresat korespondencji Wacław Przybylski (1828-1872) był nauczycielem, przyrodnikiem, tłumaczem i uczestnikiem powstania styczniowego. W czasie dyktatury Romualda Traugutta został mianowany komisarzem nadzwyczajnym z misją skontrolowania placówek zagranicznych powstańczego Rządu Narodowego.

W PAN Archiwum w Warszawie spuściznie nadano sygnaturę 37. W serwisie <http://www.szukajwarchiwach.gov.pl> zespół ma numer 302/ 497/ 0. Inwentarz składa się z jednej jednostki uzupełnionej aneksem.

Źródła i bibliografia

1. Materiały Pawła Mateusza Puciaty, PAN Archiwum w Warszawie, sygnatura 37
2. Chankowski S., *Fragmenty materiałów źródłowych do dziejów powstania styczniowego w zbiorach Archiwum PAN*, „Biuletyn Archiwum Polskiej Akademii Nauk”, nr 6, Warszawa 1963, s. 27-36.
3. Kieniewicz S., *Przybylski Wacław*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź 1986, tom XXIX/1, zeszyt 120, s. 107-109.
4. Wasilewski A., *Puciata Paweł Mateusz*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, tom XXIX, zeszyt 121, s. 335 -336

INWENTARZ

1. Korespondencja Wacława Przybylskiego jako komisarza nadzwyczajnego Rządu Narodowego
Wypisy z teki Wacława Przybylskiego w Muzeum Narodowym w Rapperswilu
B. d., rkp., masz., j. franc., pol., l., k. 63, zob aneks 1

ANEKS 1

Komisarz Rządu w Dreźnie do Komisarza Rządowego Nadzwyczajnego w Rządu Narodowego	Drezno, 7 III 1864	1.	1
Sekretariat Agencji Politycznej Polskiej we Włoszech do Komisarza Rządu Narodowego w Paryżu	Florencja, 10 III 1864	1.	1
Ksawery Gałęzowski do Wacława Przybylskiego	b. m. d.	1.	1
Skład Komitetu Polskiego w Paryżu, b. m. d., załącznik do listu K. Gałęzowskiego		1.	1
Rząd Narodowy Wydział Spraw Zagranicznych do Ordęgi Józefa Agenta Politycznego w Szwajcarii	Warszawa 10 III 1864	1.	1
Komisarz Rządu Rządu Narodowego do Komisarza Nadzwyczajnego	Paryż, 22 IV 1864	1.	1
Komisarz Rządu narodowego w Dreźnie do Pełnomocnika, Drezno, 10 I 1864		1.	1
Ekspedytor broni i Agent Komunikacji Zagranicznej do Pełnomocnika Nadzwyczajnego w Paryżu	Drezno, 25 I 1864	1.	1
Agent Dyplomatyczny w Rzymie do Komisarza Nadzwyczajnego Rządu Narodowego w Paryżu	Rzym, 5 II 1864	1.	1
Prokurator Rządu Narodowego przy Wydziale Galicyjskim do Komisarza Nadzwyczajnego Rządu Narodowego	Kraków, 20 II 1864	1.	1
Agencja Dyplomatyczna Rządu Narodowego w Wiedniu do Wacława Przybylskiego	Wiedeń, 22 II 1864	1.	1
Agent Dyplomatyczny Rządu Narodowego w Rzymie do Komisarza Nadzwyczajnego Rządu Narodowego w Warszawie	Rzym, 26 II 1864	1.	1
Accord-Agent Nadzwyczajny nad dostawą broni do Komisarza Nadzwyczajnego poza granicami zaboru moskiewskiego	b. m., 28 II 1864	1.	1

Komisarz Rządowy w Dreźnie /Trzetrzewiński? / do Komisarza Nadzwyczajnego Drezno, 7 III 1864	1.	1
Ignacy Laskowski (były naczelnik siły zbrojnej powiatu kowieńskiego) Raport w 2 egz. Przez Komisarza Rządowego w Dreźnie jako załącznik do pisma z 2 III 1864 do Komisarza Nadzwyczajnego, Drezno, 1 III 1864	1.	1
Paradowski Aleksander do /Wacława Przybylskiego? / Drezno, 2 III 1864	1.	1
Accord-Agent Nadzorczy nad dostawą broni do Komisarza Nadzwyczajnego b. m., 2 III 1864	1.	1
Agent Wojskowy W. W. Sekcyj III do Komisarza Pełnomocnego b. m. 5 III 1864	1.	1
Komisarz Rządowy w Dreźnie do Komisarza Nadzwyczajnego Rządu Narodowego b. m. 5 III 1864	1.	1
Naczelnik Okręgu Krakowskiego do Komisarza pełnomocnego Galicji b. m. 6 III 1864	1.	1
/Naczelnik Okręgu Krakowskiego ???/ do Komisarza Nadzwyczajnego Rządu Narodowego Paryż 6 III 1864	1.	1
??? do Rządu Narodowego, b. m. ??? po 14 II 1864	1.	1
Rząd Narodowy Komisarz Rządowy do Komisarza Nadzwyczajnego Paryż 7 IV 1864	1.	1
Rząd Narodowy do Komisarza Nadzwyczajnego za granicą Warszawa 18 III 1864	1.	1
Kopia Rządu Narodowego do Nr 265 Decyzji Rządu Narodowego z dnia 10 lutego 1864 Warszawa 21 II 1864	1.	1
Rząd Narodowy do Komisarza Nadzwyczajnego Warszawa 21 II 1864	1.	1
Rząd Narodowy Wydział Skarbu do Komisji Długu Narodowego w Paryżu Warszawa 12 II 1864	1.	1
Rząd Narodowy mianuje pułkownika Miłkowskiego agentem w Szwecji Warszawa 29 II 1864	1.	1